

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТВОРІВ ДЛЯ ДОМРИ Л. МАТВІЙЧУК

Особливе місце в розширенні дитячого домрового репертуару займають твори композиторів-домристів, у яких збільшено виражальні, технічні можливості інструменту та по-новому відображено сучасність. Такі твори є особливою ланкою у навчально-виховному процесі та потужно впливають на розвиток української домрової школи загалом.

Загальновідомо, що саме виконавці-композитори найкраще розуміють, відчувають необхідність та можливість втілення ще нерозкритого потенціалу домри. Звертаючись до історії розвитку скрипки, фортепіано, незброєним оком можна побачити найбільш вагомий вплив саме композиторів-виконавців (Н. Паганіні, Ф. Шопен, С. Рахманінов та ін.). Важко переоцінити їхній вплив на розвиток струнної та фортепіанної шкіл. Саме їхня виконавсько-композиторська творчість найбільш активно рухала вперед скрипку та фортепіано, створюючи мистецькі революції в долі не лише цих інструментів, а й цілих епох.

Головні завдання педагога-домриста: ознайомлення з шедеврами національної та світової музичної культури, виховання потреби в дітей в спілкуванні з нею, виховання здібності насолоджуватися красою музики й емоційно відгукуватися на художній зміст. Перед викладачем ДМШ лежить відповідальність відбору та залучення до педагогічного репертуару якісних творів.

Досить складна сучасна техніка гри на домрі повною мірою відображає сьогодення та розкриває революційні, зовсім нові музичні образи, ідеї. Достатньо згадати надзвичайно потужну техніку гри на домрі, яку вимагають від зрілого домриста концертні твори В. Івко, Є. Мілки, О. Циганкова, Б. Міхеєва, В. Лістратова. Поєднання нових змістів і нової техніки є реальністю, до якої потрібно готувати маленького музиканта. Він повинен бути готовим до постійного зростання, щоб в майбутньому зрозуміти, охопити великий зміст і велику техніку для втілення на домрі.

Тому, на нашу думку, дитячі твори для домри повинні містити в собі хоча б зерно великої музики. Це зерно можна відчути. Якщо композитор заклав його у дитячий твір, – одразу виникає відчуття певної недовомовленості, безкінечності, погляду у щось досі непізнане. Виявити цю властивість твору можна лише за допомогою ірраціонального, чуттєвого аналізу педагогом. Саме такі твори містять у собі великий навчально-виховний потенціал, а їхнє вивчення принесе великий емоційно-технічний розвиток учневі.

Вимоги до технічного рівня концертних виконавців-домристів сьогодні досить високі. Професійний концертний домровий репертуар включає у себе високотехнічні твори В. Івко, О. Циганкова, Б. Міхеєва та ін. [2, 202]. Тому підготовка учнів ДМШ повинна орієнтуватися на їхню майбутню готовність виконання складних художніх та технічних завдань, базуватися на відповідному

педагогічному репертуарі. У зв'язку з цим, музичні твори повинні бути адекватними рішенню цього завдання.

Дослідження цього аспекту проблеми має велике практичне значення. Передовсім, вони сприятимуть активному впровадженню в педагогічний репертуар високохудожніх нових творів, які містять у собі всі необхідні властивості для ефективного впливу на розвиток майбутніх музикантів. Проблема виявлення навчально-виховного потенціалу нових творів для домри мало вивчена, її розробка має велике практичне значення для педагогів, перед якими стоїть завдання методично грамотного відбору та застосування нового дитячого репертуару для домри. Сучасні дослідження цієї проблеми доводять важливість наукового підходу до аналізу великого масиву нових творів для домри [6].

Мета нашої статті – дослідити навчально-виховний потенціал деяких творів українського композитора, викладача та виконавиці Л. Матвійчук. *Завдання* полягає у: аналізі художніх цінностей творів Л. Матвійчук та рівня їхньої технічної складності; виявленні навчально-виховної ефективності в контексті використання у педагогічному процесі ДМШ; в окресленні педагогічних умов актуалізації навчально-виховного потенціалу творів композиторки.

Вагомість внеску Л. Матвійчук у процес оновлення домрового педагогічного репертуару важко переоцінити. На сьогодні вона написала достатню кількість авторських творів. Крім того, композиторка створює перекладення і транскрипції для домри творів інших авторів. У педагогічній практиці активно відбувається процес упровадження творів для домри Л. Матвійчук у ДМШ України. Досить помітне стабільне зацікавлення учнів та педагогів ДМШ творами композиторки. Практика показує, що її музика не перестає дивувати як дорослих, так і дітей. Для нашого дослідження це важливо, адже коли учень здивований (зацікавлення – емоція здивування, за Арістотелем) – йому цікаво вивчати твір, розв'язувати складні технічні завдання задля художньої мети. Погоджуємося з твердженням Л. Виготського, що, насправді, «емоція є не менш важливим агентом, ніж думка» [1, 105]. Активне використання педагогами музичних шкіл творів Л. Матвійчук свідчить про те, що композиторська творчість домристки та викладача насправді є вагомим помічником у справі виховання маленьких музикантів.

У нашому дослідженні ми розглянемо рівень навчально-виховного потенціалу кількох творів для домри Л. Матвійчук. Проаналізуємо два твори контрастних за змістом та формою втілення – Романс та «Суботею», які загалом за своїм рівнем складності відповідають вимогам програм ДМШ України.

Яскравий, глибокий музичний образ Романсу дає змогу дітям збагатитися переживанням шляхетних почуттів та емоцій. Зазвичай, кожен учень індивідуально (можна сказати суб'єктивно) сприйматиме, відчуватиме та втілюватиме художній зміст Романсу. Музична інформація, закладена всередині мотивів, не може бути інтерпретованою виконавцями однозначно [4, 5]. Працюючи над створенням власних образів на основі емоційно-інтелектуальних реакцій сприйняття мелодики, учні по-різному реагують на зміст мотивів, що загалом виявляє їхній загальний рівень умінь сприймати й творчо осмислювати різноманітність відтінків музичної інформації. Але кожен з них повинен хоча б умовно досягнути незмінне, авторське наповнення, яке передовсім потребує умінь його прочитати.

Аналізуючи рівень художніх і технічних завдань цієї кантילени, стає зрозуміло, що спілкування з цим твором, вивчення його та робота над труднощами насправді стане творчим процесом, позаяк містить у собі велику кількість загадок, які «не лежать» на поверхні. Мелодія Романсу наче постійно шукає відповіді на нескінченні запитання, що виникають під впливом не до кінця усвідомлених почуттів. Ця її властивість незмінно викликає зацікавлення як у слухача, так і у виконавця, що є потужним чинником навчально-виховного впливу.

Відтворити на допрі вказане художнє завдання надзвичайно складно. Тут головним завданням педагога та учня стане активний пошук необхідної агогіки, динаміки, штрихів, тембру і т.д. у процесі передачі змісту на допрі. Ми бачимо, що художній зміст твору направлятиме педагога та учня у процес клопіткої, творчої праці, що надасть першому ефективно формувати в учня увагу, творчі здібності та інші необхідні риси.

Ознайомлення з обробкою російської народної пісні Л. Матвійчук «Суботея», повинно відбуватися на етапі готовності учня до подолання нових виконавських вершин. Ця обробка водночас продовжує традиції і, в певному розумінні, м'яко ламає певні стереотипи жанру. Останнє вимагає від учня певного інтелектуального рівня, що дасть йому змогу осмислити, відчутти новизну сучасного духу, який наче пронизує традиційну тканину обробки. Ця властивість твору і є тим стимулом, здатним поставити перед педагогом та його учнем безліч цікавих творчих завдань, що потребують багатоваріантного, креативного підходу до їх рішення [1, 324]. Слід зауважити, що кожен акт пізнання учнем нового сприймається ним як власне відкриття, як результат роботи його власного розуму, як втілення його фізичних можливостей та душевних зусиль.

Цей твір справді містить у собі певний виклик учневі, який допоможе йому рости. Розв'язуючи технічні складнощі, учень в умовах методично грамотного педагогічного супроводу отримає безпосередньо із самого твору необхідні стимули та мотивацію до кропіткої, натхненної праці над самим собою (адже праця над твором – це, насамперед, праця над самим собою) [5, 23]. Знову перед нами постають безкінечні можливості для навчання та виховання у майбутнього музиканта нових важливих знань, умінь, навичок, властивостей.

Звісно ж, навчально-виховний потенціал необхідно розкрити, вивільнити із твору. Підкреслимо, що використовуючи твори Л. Матвійчук у класі з основного інструменту, викладачу необхідно створити ефективну педагогічну ситуацію, яка сприятиме розкриттю навчально-виховного потенціалу творів. Останнє – без грамотного, творчого педагогічного супроводу, не зможе актуалізуватися [3, 74].

Для цього важливими є методичні розробки композиторки та анотації до них, які конкретизують завдання педагогу та його учневі. Тут помітна потреба Л. Матвійчук допомогти учасникам навчально-виховного процесу розкрити іноді не завжди помітні технічні та художні труднощі. Композиторка дбайливо розставляє акценти та пропонує методи розв'язання художніх і технічних завдань усіх творів. На нашу думку, ці невеликі методичні поради підкреслюють педагогічну спрямованість композиторської творчості Л. Матвійчук.

Отже, ми вважаємо, що розглянуті твори Л. Матвійчук містять у собі необхідні риси, які успішно стимулюватимуть активність учнів під час навчально-

виховного процесу. Подальше дослідження творів для домри Л. Матвійчук та їхнього навчально-виховного потенціалу є важливим завданням як учених, так і педагогів. Вони сприятимуть розробці нових підходів у методиці їхнього використання у ДМШ та ефективнішому впровадженню педагогами у навчально-виховний процес.

Список використаної літератури

1. Выготский Л. Педагогическая психология / Под ред. В.В. Давыдова. – М. : Педагогика-Прес, 1996. – 536 с.
2. Литвинець Т. Формування концертного репертуару домриста (до постановки проблеми). – Донецьк, 2008. – С. 198 – 206.
3. Падалка Г. Учитель, музика, діти. – К. : Музична Україна, 1982. – 144 с.
4. Рагс Ю. Интонация в системе музыкально-художественной информации // Воспитание музыкального слуха : Научные труды московской государственной консерватории им. П. Чайковского. – М., 1999. – Вып. 4. – Сб. 26. – 136 с.
5. Яковлева Е. Эмоциональные механизмы личностного и творческого развития // Вопросы психологии. – 1977. – С. 20 – 27.
6. Яковлев Ю. История домры : на подступах к новому прочтению // По материалам сайта <http://putu.kirkincho-sp.ru>. – 2007. – 8 с.